

Jautājumi un atbildes

Publicēts: 05.10.2020.

Biezāk uzdotie jautājumi par pensijām

Esmu priekšlaicīgās pensijas saņēmēja, bet nupat zaudēju darbu. Vai varu saņemt bezdarbnieka statusu un attiecīgi pabalstu?

No 2012. gada 1. janvāra bezdarbniekiem, kuriem ir piešķirta vecuma pensija (tai skaitā priekšlaicīgi), nepiešķir bezdarbnieka statusu. To paredz Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 10.panta pirmās daļas 6. punkts. Tādējādi cilvēkam, kuram nav bezdarbnieka statuss, nav tiesības uz bezdarbnieka pabalstu.

Padomju laikos pa dienu strādāju, bet vakaros studēju, taču mācību laiku neieskaita manā darba stāžā. Kādēļ tā?

Studijas un darbs ir divi apdrošināšanas periodi. Ja tie sakrīt, apdrošināšanas stāžā ieskaita tikai vienu apdrošināšanas periodu - cilvēkam izdevīgāko. Tādējādi, nevar vienu un to pašu laika periodu divkārti ieskaitīt apdrošināšanas stāžā. Tā kā jūs vienlaikus gan strādājāt, gan studējāt, tad jums darba stāžā šo periodu ieskaita tikai vienreiz.

Kāpēc tagad vairs nepiešķir piemaksu par katru nostrādāto gadu?

Ar 2012. gada 1. janvāri piemaksas par katru nostrādāto gadu līdz 1995. gada 31. decembrim nepiešķir, taču tiek saglabātas jau piešķirtās piemaksas esošajā apmērā.

Piemaksu sākotnējais mērķis bija sniegt finansiālu valsts atbalstu tiem pensionāriem, kuri pensionējās līdz 1996. gadam vai reformas pirmajos gados un kuriem bija liels stāžs un zemas pensijas. Jau sākotnēji, ieviešot piemaksas 2006. gadā, to piešķiršana bija paredzēta tikai uz laiku (līdz 2009. gada 31. decembrim), bet ekonomiskās izaugsmes laikā tika nepamatoti paplašināta un pagarināta, tādējādi radot būtisku papildu slogu uz valsts budžetu.

Šogad man paliek 60 gadu. Vai varu pensionēties priekšlaicīgi?

Priekšlaicīgi pensionēties var divus gadus pirms īstā pensionēšanās vecuma sasniegšanas. Kopš 2014. gada pensionēšanās vecums pakāpeniski ik gadu palielinās par trim mēnešiem - līdz 2025. gada 1. janvārī tas būs 65 gadi, vienlaikus ar vispārējā pensionēšanās vecuma paaugstināšanu tiek celts arī pensionēšanās vecums priekšlaicīgo pensiju saņēmējiem. Tāpat vēršam uzmanību, lai priekšlaicīgi piešķirtu vecuma pensiju, Jūsu apdrošināšanas stāžam jābūt ne mazākam par 30 gadiem.

No cik gadiem skolotāji var doties pensijā?

Skolotājiem nav priekšrocības attiecībā uz pensionēšanās vecumu. Skolotāji pensionēties var vispārējā kārtībā, ja apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 15 gadiem, vai arī priekšlaicīgi, ja apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem.

Vai pensionējoties priekšlaicīgi, varu turpināt darbu? Cik liela ir priekšlaicīgā pensija?

Pensionējoties priekšlaicīgi un vienlaikus turpinot strādāt, priekšlaicīgi piešķirto vecuma pensiju neizmaksā tik ilgi, kamēr turpināsies darba tiesiskās attiecības. Šobrīd priekšlaicīgās pensijas izmaksājamais apmērs ir 50 procentu apmērā no jūsu pilnās vecuma pensijas. Savukārt sasniedzot īsto pensijas vecumu, pensiju izmaksā pilnā apmērā, kā arī var vienlaicīgi gan strādāt, gan saņemt vecuma pensiju.

Esmu pirmās grupas invalīde, iepriekš saņēmu invaliditātes pensiju un piemaksu par darba stāžu. Esmu sasniegusi pensijas vecumu un man paziņoja, ka man tiks piešķirta vecuma pensija. Vai man noņems piemaksu par darba stāžu līdz 1996. gadam?

Cilvēkiem ar invaliditāti, kuriem no 2012. gada 1. janvāra invaliditātes pensijas vietā piešķirta vecuma pensija un līdz vecuma pensijas piešķiršanas dienai pie invaliditātes pensijas bija noteikta piemaksa par apdrošināšanas stāžu līdz 1995. gada 31. decembrim, no vecuma pensijas piešķiršanas dienas uz invaliditātes laiku piešķir arī piemaksu pie vecuma pensijas par apdrošināšanas stāžu līdz 1995. gada 31. decembrim.

Esmu sasniegusi pensijas vecumu. Man aprēķināja vecuma pensiju, bet šķiet, ka tā ir par mazu. Ko darīt?

Tā kā pensijas piešķir un aprēķina Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (VSAA), lai pārbaudītu pensijas aprēķinu, iesakām vērsties jebkurā VSAA nodaļā. VSAA lēmumu par pensijas piešķiršanu (pārrēķināšanu) var apstrīdēt. Lēmumā ir norādīts, kā to izdarīt, un kādā termiņā tas jāizdara.

Kādos veidos var saņemt pensiju?

Pensijas saņēmējam piedāvā vairākus pensijas saņemšanas veidus, proti, pensiju var lūgt pārskaitīt cilvēka kredītiestādes vai pasta norēķinu sistēmas kontā. Tāpat pensiju var piegādāt dzīvesvietā par maksu, ieturot no pensijas tās piegādes izdevumus.

Vai darba stāžā tiek ieskaitīts laiks, kad tiek maksāts bezdarbnieka pabalsts?

Bezdarbnieka pabalsta saņemšanas laiku pensijas piešķiršanai nepieciešamajā apdrošināšanas stāžā ieskaita, sākot no 1996.gada, kad bezdarbnieka pabalsta saņemšanas laikā no sociālās apdrošināšanas budžeta līdzekļiem tiek izdarītas sociālās apdrošināšanas iemaksas.

Vai salīdzinoši ar pagājušo gadu pensijas aprēķināšanas metode ir mainījusies?

Nē, pensiju aprēķināšanas metode nav mainījusies.

Kāds ir minimālais darba stāžs, lai saņemtu vecuma pensiju?

Tiesības uz vecuma pensiju ir cilvēkiem, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 15 gadiem. Sākot ar 2025. gadu, nepieciešamais apdrošināšanas stāžs vecuma pensijas piešķiršanai būs 20 gadi.

Esmu politiski represētais, vai man ir iespēja aiziet priekšlaicīgā pensijā?

Politiski represētās personas, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem, var pieprasīt vecuma pensiju piecus gadus pirms likumā noteiktā pensionēšanās vecuma sasniegšanas.

Iepriekš saņēmu invaliditātes pensiju un atlīdzību par darbspēju zaudējumu, taču nesen man iestājās pensijas vecums. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā paziņoja, ka turpmāk saņemšu vecuma pensiju, bet netiks vairs izmaksāta atlīdzība par darbspēju zaudējumu. Tā kā vecuma pensija bija zemāka par invaliditātes pensiju, tad man papildus piešķīra tikai deviņus latus pie vecuma pensijas. Kādēļ man turpmāk neizmaksās atlīdzību par darbspēju zaudējumu? Vecuma pensijas man ir ļoti maza.

No 2009. gada 1. jūlija tika veiktas izmaiņas atlīdzības par darbspēju zaudējumu sakarā ar nelaiemes gadījumu darbā vai arodslimību izmaksā cilvēkiem, kuri saņem vecuma vai izdienas pensiju. Proti, ja piešķirtās vecuma vai izdienas pensijas apmērs ir lielāks vai vienāds ar atlīdzības par darbspēju zaudējumu apmēru, tad atlīdzības izmaksu pārtrauc. Savukārt, ja piešķirtās pensijas apmērs nesasniedz atlīdzības par darbspēju zaudējumu apmēru, cilvēkam izmaksā starpību starp atlīdzības apmēru un vecuma pensijas apmēru. Tiem cilvēkiem, kuri līdz šo izmaiņu spēkā stāšanās dienai vienlaicīgi saņēma gan atlīdzību, gan vecuma pensiju, atlīdzību līdzšinējā apmērā turpina maksāt līdz lēmumā (kas pieņemts līdz minētajam datumam) norādītajam termiņam. Ja darbspēju zaudējums ir bijis noteikts uz laiku, veicot atkārtotu darbspēju ekspertīzi, tiek pieņemts jauns lēmums par atlīdzības izmaksu, ņemot vērā minētās izmaiņas likumdošanā.

Kopējais darba stāžs 24 gadi, no tiem 11 gadus esmu nostrādājusi darbā ar kaitīgiem apstākļiem. Vai varēšu ātrāk doties pensijā?

Likums „Par valsts pensijām” paredz cilvēkiem, kuri līdz 1996. gada 1. janvārim noteiktu laiku bija strādājuši sevišķi smagos,

smagos, vai sevišķi kaitīgos, kaitīgos darba apstākļos - iespēju doties pensijā no agrāka vecuma. Tas attiecas uz cilvēkiem, kuri bija nodarbināti darbos, kas iekļauti Ražošanas, nozaru, ceļu, profesiju un amatu sarakstos nr. 1 un nr. 2, kas 1956. gada 22. augustā bija apstiprināti ar PSRS Ministru Padomes lēmumu nr. 1173.

To, kurā sarakstā Nr. 1 vai Nr. 2 ir minēts jūsu veiktais darbs, jūs varat uzzināt, vērsoties tuvākajā VSAA nodaļā, uzrādot savus darbu apliecinājošos dokumentus. VSAA speciālisti izvērtēs jūsu dokumentus un atbildēs, no cik gadiem varat pieprasīt vecuma pensiju. Sīkāka informācija par tuvāko VSAA nodaļu pieejama interneta vietnē www.vsa.gov.lv.

Vai daudz bērnu māmiņām paliek spēkā iespēja pensionēties piecus gadus ātrāk?

Bērna vecāks vai aizbildnis, kura apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 25 gadiem, 5 gadus ātrāk var pieprasīt vecuma pensiju, ja laika periodā līdz bērna 18 gadu vecuma sasniegšanai ne mazāk kā 8 gadus ir aprūpējis 5 vai vairāk bērnus.

Kā aprēķina pensijas, ja darba grāmatiņā nav norādīta izpeļņa?

Pensiju piešķir un aprēķina katram individuāli, par pamatu ņemot pensijas sākuma kapitālu (aprēķināts, ņemot vērā personas apdrošināšanas stāžu līdz 1996. gadam un personas vidējo apdrošināšanas iemaksu algu laikā no 1996.- 1999. gadam), pensijas kapitālu (no 1996. gada 1. janvāra personificētajā kontā reģistrētās sociālās apdrošināšanas iemaksas), kā arī pensionēšanās vecumu.

Pensijas apmēru aprēķina, pamatojoties uz VSAA informācijas sistēmā esošajiem datiem. Tādēļ vispirms būtu jāpārlicinās, vai VSAA rīcībā ir visa informācija par jūsu darba stāžu līdz 1996. gadam. Ja kaut kas trūkst, tad stāžu līdz 01.31.1995. gadam apliecinājošos dokumentus (darba grāmatiņu u.c. dokumentus) varat iesniegt VSAA, lai sakārtotu savu sociālās apdrošināšanas vēsturi. Tā kā no 01.01.1996. ir ieviesta sociālās apdrošināšanas iemaksu personificētā uzskaitē, tad informācija par sociālās apdrošināšanas iemaksām un apdrošināšanas periodiem no 01.01.1996 jau ir VSAA rīcībā.

Vai saglabājas visas sociālās garantijas 1. grupas invalīdam, ja persona ir sasniegusi vecuma pensiju. Vai ir iespēja izvēlēties statusu - vai nu vecuma pensija, vai invaliditātes statuss?

Invaliditātes pensiju izmaksā līdz vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamā vecuma sasniegšanai - kad cilvēks sasniedz valstī noteikto pensijas vecumu, viņam tiek piešķirta vecuma pensija. Pamatojoties uz likuma „Par valsts pensijām” 30.panta pirmo daļu, vecuma pensiju piešķir uz mūžu, un tas nozīmē, ka cilvēkam vairs nav iespējas izvēlēties cita veida pensiju. Vēršam uzmanību, ka šajā gadījumā cilvēkam ar invaliditāti, kuram piešķirta vecuma pensija, saglabāsies piešķirtā invaliditātes grupa un visas sociālās garantijas, ko tā dod.

Audzīnu viena 3 bērnu. Bērnu tēvs nomira. Kāds varētu būt apgādnieka zaudējuma pensijas apmērs?

Apgādnieka zaudējuma pensiju aprēķina, ņemot vērā apgādnieka iespējamo vecuma pensiju:

- 1) vienam apgādājamam – 50% no pensijas;
- 2) diviem apgādājamiem – 75% no pensijas;
- 3) trim un vairāk apgādājamiem – 90% no pensijas.

Piemēram, ja mirušā apgādnieka iespējamā pensija ir 400 eiro, tad gadījumā, ja tiesības uz apgādnieka zaudējuma pensiju ir vienam bērnam, tad apgādnieka zaudējuma pensija ir 200 eiro (50 % no 400 eiro). Savukārt apgādnieka zaudējuma pensija par diviem apgādājamiem – 300 eiro (75% no 400 eiro). Ja tiesības uz apgādnieka zaudējuma pensiju ir trim bērniem, tad apgādnieka zaudējuma pensija ir 360 eiro (90 % no 400 eiro).

No 2021.gada 1.janvāra apgādnieka zaudējuma pensijas minimālais apmērs katram bērnam ir šāds:

- līdz sešu gadu vecumam (ieskaitot) - 136,00 *euro*;
- no septiņu gadu vecuma - 163,00 *euro*.

Situācijā, ja mirušais vecāks nav bijis sociāli apdrošināts, bērni saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu.

Vai var pensiju pārrēķināt?

Ja cilvēks pēc vecuma vai invaliditātes pensijas (1. vai 2. grupas invaliditātes gadījumā) piešķiršanas ir strādājis un veicis sociālās apdrošināšanas iemaksas, viņš var vērsties VSAA ar pieprasījumu veikt pensijas pārrēķinu. Pensiju pārrēķināt var vienu reizi gadā neatkarīgi no nostrādāto mēnešu skaita.

<https://www.lm.gov.lv/lv/jautajumi-un-atbildes-0>